

ку й появи нових міждисциплінарних зв'язків, у тому числі із сучасною теорією й методологією бухгалтерського обліку.

Інституційний підхід, що акумулює досить великий обсяг інформації про функціонування різних інститутів і результатах перспективних наукових розробок у суміжні з бухгалтерським обліком галузях, дає можливість покласти його в основу концептуальних завдань на різних рівнях його розвитку.

Інституційний підхід знімає питання загального й особливого шляху розвитку облікової теорії й методології в тій чи іншій країні, оскільки передбачається існування індивідуальної інституціональної матриці в кожній країні. Переплетення взаємозалежних формальних правил і неформальних обмежень в обліку кожної країни має свої особливості, і шляхи розвитку обліку в різних країнах різняться.

Недостатня увага до реалізації намічених заходів у ході реформування облікової системи, подальше зволікання з вирішенням поставлених питань впливає на стан бухгалтерського обліку й робить нереалістичним його позитивний розвиток з урахуванням міжнародних вимог. Від своєчасності вирішення завдань, що стоять перед бухгалтерським обліком, залежить те, наскільки швидко стане розвиватися в країні бізнес. Вирішення цих завдань вимагає проведення активної політики держави при участі державних і професійних організацій, учених і практиків у реалізації викладених вище підходів створення раціональної й надійної системи бухгалтерського обліку.

Процеси реформування бухгалтерського обліку вже призвели до трансформації облікової системи. У бухгалтерському обліку закріпилися якісні інституційні зміни, які в найближчій перспективі можуть вплинути на умови й ефективність його подальшого розвитку.

*Віра Серединська, к.е.н., доцент
Тернопільський національний економічний університет
м.Тернопіль, Україна*

ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ ОЦІНКИ І ВИБОРУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління інноваційною діяльністю досягається при оптимальному поєднанні інноваційних можливостей і інноваційних потреб підприємства. Для цього необхідне аналітичне обґрунтування доцільності і можливості впровадження кожної інновації, порівняльний аналіз інноваційних альтернатив з метою вибору тієї, яка створить для підприємства

суттєві конкурентні переваги і забезпечить належну економічну віддачу, рівень якої суттєво перевищить вкладені у її реалізацію фінансові ресурси.

Протягом останніх років опубліковано багато наукових робіт вітчизняних і зарубіжних авторів з цієї проблеми [1; 2; 3; 4; 5; 6; 16], створено різні варіанти методичних вказівок і рекомендацій щодо економічного обґрунтування інвестицій в інноваційні проекти [7;8;9;10;12;13;14]. Тому актуальним є вивчення їх відповідності реальним умовам господарювання і можливості використання на практиці. Адже проблему оцінки інновацій усе ще не розв'язано остаточно: не враховуються ринкові вимоги щодо побудови цілісної моделі оцінювання, не обґрунтовані повною мірою принципи та особливості оцінки окремих напрямів інноваційної діяльності.

Вивчення наукової літератури, нормативно-правових актів свідчить про те, що прийняття рішення щодо доцільності вибору інноваційних проектів та аналіз їх виконання пропонується здійснювати за допомогою різних критеріїв в залежності від рівня економічної системи: держави в цілому, регіону, галузі, господарюючого суб'єкта.

Державна оцінка інноваційного проекту, що здійснюється на загальноекономічному рівні пов'язана з вивченням його вкладу у розв'язання проблем науково-інноваційного і соціально-економічного розвитку економіки в цілому; регіональна – дозволяє зробити висновок про рівень вирішення інноваційним проектом властивих даному регіону економічних, соціальних і екологічних проблем; галузева оцінка – фіксує вплив проекту на розв'язання загальногалузевих проблем, які важливі для багатьох господарюючих суб'єктів. Така оцінка використовується департаментом інновацій та трансферу технологій МОН України при прийнятті рішень про державну підтримку виконання інноваційних проектів.

Експертиза інноваційних проектів, що здійснюється ДП "Український державний центр науково-технічної та інноваційної експертизи" МОН України з метою державної реєстрації, включає інноваційну, науково-технічну, правову, екологічну, енергозберігаючу, маркетингову, фінансову складові [9].

Інноваційна та науково-технічна експертизи, як складові експертизи інноваційного проекту, дозволяють :

- встановити його відповідність пріоритетам інноваційного розвитку держави, тенденціям світового науково-технічного прогресу;
- оцінити науково-технічний і технологічний рівень проекту, рівень його новизни, можливість практичного втілення науково-технічної ідеї; порівняти з світовими і вітчизняними аналогами ;
- масштабність проблеми, яку проект вирішує; наявність інтелектуального продукту чи захищеної патентами інтелектуальної власності;

- оцінити основні ризики реалізації проекту, рівень забезпеченості матеріально-технічними ресурсами.

При здійсненні правової експертизи та експертизи з питань інтелектуальної власності підлягають розгляду наявні права власності та дозволи на їх використання.

Екологічна експертиза як складова частина експертизи здійснюється з метою визначення екологічних наслідків впливу реалізації проекту на навколишнє природне середовище та забезпечення норм екологічної безпеки.

Експертиза з енергозбереження здійснюється з метою визначення можливого впливу реалізації проекту на енергозбереження та ефективне використання енергоресурсів.

Маркетингова експертиза проводиться для визначення обґрунтованості обсягів виробництва та реалізації передбаченої проектом продукції.

Фінансова експертиза передбачає оцінку економічної ефективності проекту, ризиків та економічних наслідків його впровадження як для інвестора, так і для бюджету держави.

Схожі критерії оцінки інноваційних проектів висуває Державне агентство України з інвестицій та інновацій з метою їх фінансової підтримки. Агентство пропонує здійснювати оцінку кожного проекту відповідно до науково-технічного, виробничого, ринкового, фінансово-економічного, соціального та екологічного критеріїв [10;14]. Члени комісії за допомогою експертних методів, оцінюючи науково-технічний критерій, звертають увагу на наявність свідоцтва про державну реєстрацію інноваційного (пріоритетного інноваційного) проекту; науково-технічний потенціал підприємства (наявність співробітників з науковими ступенями, наявність науково-дослідних та експериментальних лабораторій, наявність об'єктів права інтелектуальної власності, на які є відповідні документи); перспективність упровадження запропонованих технічних рішень; технічний рівень проекту.

Оцінюючи виробничий критерій, беруть до уваги забезпеченість виробництва матеріальними ресурсами, працівниками відповідної кваліфікації, ринковий критерій передбачає вивчення комерційного успіху підприємства при реалізації проекту, рівень конкурентоспроможності продукції тощо.

Фінансово-економічний критерій знаходить своє відображення у передбачуваному рівні рентабельності; терміні окупності проекту; частці власних коштів підприємства в повній вартості проекту; надійності забезпеченості повернення кредиту (правах власності на майно, що пропонується передати в заставу, його ліквідності; надійності та стабільності поручителя/гаранта тощо); платоспроможності та фінансової стабільності підприємства.

Соціальний та екологічний критерії розкриваються через: вплив реалізації проекту на рівень зайнятості населення; вплив реалізації проекту на створення нових робочих місць; надходження платежів до бюджетів; вплив виробничих процесів, задіяних у реалізації проекту, на навколишнє природне середовище; відповідність вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, установлених законодавством України.

У методичних рекомендаціях щодо розроблення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого та регіонального рівня пропонується здійснювати аналіз виконання інноваційних проектів також за допомогою оцінки їх ефективності. Ефективність інноваційних проектів справедливо вважається багатоаспектною категорією і повинна включати: науково-технічну; економічну; комерційну та соціальну ефективність [12].

Огляд літератури свідчить, що найбільш опрацьованими є показниками фінансово-економічної оцінки інноваційних проектів. Відповідно до рекомендацій ЮНІДО (Організації Об'єднаних Націй з промислового розвитку) у вітчизняній практиці застосовуються такі показники оцінки ефективності інноваційного проекту: чистий приведений дохід, внутрішня ставка доходності, індекс доходності, період окупності. Методикам визначення цих показників, з'ясуванням їх переваг і недоліків присвячені праці багатьох науковців, зокрема С.Аптекара, Т. Беня, Й.М. Петровича, В.П.Савчука, І.А. Бланка, Н.І.Чухрай, М.К.Колісник, Л.І.Мельника, Є.Ф.Пелихова та ін.

Напрацювання науковців є додатком до нормативного методичного інструментарію визначення критеріїв оцінки інноваційних проектів виступають.

Так, Г.В.Савицька [16] пропонує для оцінки ефективності інновацій застосовувати систему показників, які об'єднано в три групи. Показники виробничого ефекту (відображають обсяг продукції, витрати, продуктивність праці на підприємства до і після впровадження інновацій); показники, що характеризують фінансову ефективність інновацій (приріст маржі покриття, чистого доходу, прибутку, рентабельності внаслідок впровадження інновацій) і показники інвестиційної ефективності інновацій (чистий приведений ефект, індекс рентабельності, дисконтований строк окупності).

Г.О. Пухтаєвич [15] ефект від інноваційної діяльності пропонує визначати за такими складовими: комерційний (фінансовий) ефект; бюджетний ефект; загальноекономічний ефект.

Комерційний ефект відображає фінансові наслідки реалізації результатів інноваційної діяльності для її безпосередніх учасників. Розрахову-

ється як різниця між фінансовими результатами і витратами та може бути позитивним чи негативним.

Бюджетний ефект характеризує фінансові наслідки реалізації результатів інноваційної діяльності для державного та місцевих бюджетів. Він оцінюється як різниця між доходами від інноваційної діяльності і видатками відповідного бюджету на її здійснення.

Загальноекономічний ефект визначає результати інноваційної діяльності для всієї національної економіки, регіонів та галузей і характеризується такими показниками: виручка від реалізації на зовнішньому та внутрішньому ринках інноваційного продукту; виручка від продажу ліцензій, ноу-хау, програмного забезпечення; соціальні та екологічні наслідки; надходження від імпортного мита; кредити іноземних держав, банків і фірм тощо. До складу витрат входять необхідні для забезпечення інноваційної діяльності витрати всіх її учасників на рівні національної економіки, регіону, галузі.

У роботах [2;4;11] крім зазначених вище ефектів пропонується оцінювати ресурсний ефект, який проявляється в економії ресурсів від впровадження інновацій.

Вищевикладене свідчить, що наявні пропозиції щодо критеріїв оцінки результатів інноваційних проектів істотно відрізняються за складом і кількістю.

З огляду на це, на нашу думку, для виявлення взаємозв'язку між результативними показниками науково-технічної, операційної, фінансової, інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства доцільно сформувати систему показників, об'єднаних у такі групи :

- показники наукового ефекту від впровадження інновацій;
- показники техніко-економічного ефекту від провадження інновацій;
- показники операційного ефекту від впровадження інновацій;
- показники фінансового ефекту від впровадження інновацій;
- показники інвестиційного ефекту від впровадження інновацій;
- показники інвестиційної ефективності від провадження інновацій.

Таким чином, ефективність інноваційної зміни вимірюється системою різноманітних критеріїв. Тому, в основі прийняття управлінського рішення щодо доцільності реалізації інноваційного проекту лежить створення багатокритеріальної моделі ефективності інновацій.

Література:

1. Антонюк, Л.Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія. [Текст] / Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. – К.:КНЕУ, 2003. – 394 с.

2. Василенко, В.О. Інноваційний менеджмент : Нав. посібник. [Текст] / В.О Василенко., В.Г. Шматько – Київ: Центр навчальної літератури, 2005.-440с.
3. Валдайцев, С.В. Оцка бизнеса и инновации. [Текст] / С.В. Валдайцев – М.: Информационно-издательский дом «Филинь», 1997. с.-336.
4. Йохна, М.А. Економіка і організація інноваційної діяльності. [Текст] / М.А Йохна, В.В. Стадник– К: Вид. центр «Академія», 2005. – 400с.
5. Коренной, А.А., Курс инновационного менеджмента. [Текст] / А.А. Коренной, И.И. Карпов – К.:НИИ Статистики, 1997 с.- 336с.;
6. Крылов, Э.И. Анализ эффективности инвестиционной и инновационной деятельности предприятия: Учеб.пособие. [Текст] / Э.И Крылов., И.В. Журавкова.- М.: Финансы и статистика, 2001. – 384 с.;
7. Методика визначення економічної ефективності витрат на наукові дослідження і розробки та їх впровадження у виробництво, затверджено наказом Міністерства економіки та питань європейської інтеграції та Міністерства фінансів України від 26.09.2001 № 218/46 [Електронний ресурс].– Режим доступу : [http:// uazakon.com/documents / date_2o/pg_igwzop.htm](http://uazakon.com/documents/date_2o/pg_igwzop.htm)
8. Методика оцінки ефективності виконання інноваційних проектів та діяльності технологічних парків, затверджена наказом Міністерства економіки України, Міністерства освіти і науки України, Міністерства промислової політики України від 21.11.2005 № 434/668/44246 [Електронний ресурс].– Режим доступу : [http:// uazakon. Com /document / fpart34/idx34306.htm](http://uazakon.com/document/fpart34/idx34306.htm)
9. Методика проведення державної експертизи інноваційних проектів, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 21 лютого 2008 року № 114 [Електронний ресурс].– Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/laws/MON_114_08.doc
10. Методика оцінки виконання інноваційних та інвестиційних проектів, які впроваджуються із залученням державних коштів, затверджена Наказом Державного агентства України з інвестицій та інновацій від 21.01.2008 N 4 [Електронний ресурс].– Режим доступу : [http:// www. difku. gov.ua/ ?q= node/94](http://www.difku.gov.ua/?q=node/94)
11. Подготовка инноваций и управление проектами [Текст] / В.П.Козинец, В.В Малый [и др.]; под ред. проф., д.э.н В.А.Ткаченко. – Днепропетровск: Пороги, 2006. – 482 с
12. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності галузевого та регіонального рівня. Спільний наказ Міністерство фінансів України, Національна академія наук України, Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України, Міністерство промислової політики України, Міністерство освіти і науки України

- № № 442/279/180/298/449 від 09.07.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economy-zt.info/docs/innovacii/DBU_PRCIR/postanovu/postanova
13. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності Наказ № 442/279/180/298/449 від 09.07.2003 [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://www.uazakon.com/document/fpart90/idx90768.htm>
14. Порядок конкурсного відбору інноваційних проектів для їх фінансової підтримки, затверджений наказом Державного агентства України з інвестицій та інновацій від 16.11.2006 N 34 зі змінами, внесеними згідно з Наказом Державного агентства України з інвестицій та інновацій N 84 від 17.10.2008 [Електронний ресурс].– Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1250-06>
15. Пухтаєвич, Г.О. Аналіз національної економіки: навч.-метод. посібник [Текст] / Г.О. Пухтаєвич. – Київськ. нац. екон. ун-т. – К. : КНЕУ, 2003. – 147 с.
16. Савицька, Г.В Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. [Текст] / Г.В Савицька – К.: Знання, 2007. – 668с.

*Мирослава Стельмах, к.е.н., доцент
Тернопільський національний економічний університет
м. Тернопіль, Україна*

КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ: ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ

Успішне функціонування вітчизняних підприємств у складному, динамічному і невизначеному середовищі залежить від їх конкурентоспроможності й вимагає від них мобілізації зусиль щодо формування адекватної поведінки, спрямованої на досягнення стійких конкурентних переваг. Створення конкурентних переваг є визначальним чинником підвищення конкурентоспроможності підприємства. Втім, поки що механізм формування і реалізації конкурентних переваг з врахування специфіки економічної діяльності суб'єктів господарювання, розроблений недостатньо, що негативно позначається на підвищенні ефективності їх конкурентоспроможності.

Дослідження проблем конкуренції, конкурентоспроможності, конкурентних стратегій і конкурентних переваг підприємств знайшли відображення у наукових працях таких зарубіжних вчених: Г. Азоева, І. Ансоффа, А. Градова, П. Забеліна, П. Зав'ялова, Б. Карлофа, Ф. Котлера, Ж.-Ж. Ламбена, М. Портера, Дж. Робінсона, А. Сміта, Р. Фатхутдинова, Ф. Хайека, Е.